

Az autonóm nem emberi cselekvés polgári jogi megítélésének egyes kérdései az automatizált döntéshozatal adatvédelmi szabályainak határvonalán

Dr. habil. Udvarny Sándor, Ph.D.

KRE ÁJK tszv. egy. doc.

1. Bevezetés

A mesterséges intelligencia (MI) alapjogi kérdéseit kutató fórum számtalan olyan kérdést vet fel, amely több mint a kutatók elméleti érdeklődése: hamarosan a jogalkotás, a joggyakorlat fog azokkal foglalkozni. Ilyen a ma még – és reméljük a jövőben is – futurisztikusnak tűnő gondolat, amely szerint mesterséges intelligencia által működtetett robotok állampolgárságot kapjanak,¹ vagy netán polgári jogi jogalanyiságuk elismerésre kerüljön.² A kutatók által vizsgált kérdések a választójogtól a közigazgatási jogon át a szerzői jogig terjednek,³ amelyből e sorokon egy-egy apró részkérdéssel kívánunk foglalkozni.⁴

Ez a részletkérdés a non-humán ágensek cselekményeinek beszámítása, joghatásainak kérdése. Bizonyos szempontból ősrégi kérdés ez, aminek a mesterséges intelligencia napjainkban felgyorsult fejlődése ad új dimenziót. Ősrégi, mert mi magunk is a római jogból származtatjuk⁵ pl. az állat által okozott kár deliktuális felelősségi szabályait,⁶ s ez a jogi gondolat sok esetben torzulva⁷ évezredek óta kíséri jogi gondolkodásunkat. Nem esik a saját fogalomhasználatunk – t.i. non-humán – alá természetesen a jogtörténeti kategória: a rabszolga által végzett tevékenység jogi megítélése, hiszen itt (ismét a római jogi alapokra utalva) ember, de nem teljes jogállású személy végez cselekményeket.⁸ Ez az analógia mindazonáltal okkal keltheti fel a figyelmünket és további vizsgálatra szorulhat. Tézisünk szerint a non-humán ágensek tevékenysége az emberi magatartástól jogilag elválasztandó, erre az alábbi sorokban megkísérlünk terminológiát adni, s ennek során feltérképezni, hogy ezek a cselekvések milyen jogviszony-mátrixba illeszkednek bele. Érdekes lehet továbbá annak megvizsgálása, hogy az automatizált döntésnek van-e már jogi kerete, s ha igen, az mennyiben alkalmazható azokra a jogviszonyokra, amelyeket non-humán ágensek cselekményei keletkeztetnek. Mivel a GDPR-nak vannak bizonyos szabályai az automatizált döntéshozatalra nézve, adná magát a

¹ Vö. Klein Tamás: Robotjog, in: Klein Tamás—Tóth András: *Technológiai jog – Robotjog – Cyberjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018; Klein Tamás: *Homonculum regulare necesse est*, *Jogtudományi Közöny*, 2018/9. 380-391. Osztom Klein Tamás véleményét, amely abszurditásként kezeli ezt a lehetőséget.

² Udvarny Sándor: Fémrabszolga vagy rivális életforma? A robotok jogi szabályozásának első lépései, *Gazdaság és jog*, 2018/12. 14-21.; Udvarny Sándor: A non-humán ágensek (intelligens rendszerek) jogi szabályozása – robotok, dedikált rendszerek (önvezető autók), in: Homicskó Árpád (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*, Budapest, Acta Caroliensia, KRE ÁJK, 2020., 239-256. Határozott véleményem elutasító a roboti jogalanyiság, az r-sonality megadása tekintetében.

³ <https://itki.uni-nke.hu/hirek/2020/03/05/a-mesterseges-intelligencia-alkalmazasanak-hatasa-az-alapjogokra-cimu-konferencia-prezentacioi> (2020. 06.23.)

⁴ Nem ismételjük meg az r-sonality-vel kapcsolatos jogi álláspontunkat, amely mindazonáltal jelen cikknek az alapvetése: nem tartjuk elfogadhatónak, követendőnek azt a nézetet, ami önálló jogalanyiságot adna a mesterséges intelligencia vezérelte roboti egységeknek. A nézetről ld.: Udvarny (2020) i.m. (2. lj.) 239-256.; Udvarny (2018) i. m. (2. lj.) 14-21.; A nézettel egyetért Klein Tamás: *Homonculum regulare necesse est*, *Jogtudományi Közöny* 2018/9. 380-391.

⁵ D. I. C. Ashton-Cross: Liability in Roman Law for Damage Caused by Animals, *The Cambridge Law Journal*, 11 (1953), 3. 395-403

⁶ Ld. pl. Nótári Tamás: *Római Jog*, Lectum Kiadó, Budapest, 2014.

⁷ Ld. pl. az állatok büntetőjogi elítéléséről szóló áttekintő művet: E.P. Evans: *The Criminal Prosecution and Capital Punishment of Animals*, London, William Heinemann, 1906.

⁸ Ld. pl. Edgar S. Shumway: Freedom and Slavery in Roman Law, *The American Law Register (1898-1907)* Vol. 49, No. 11, Volume 40 New Series (Nov., 1901), pp. 636-653. Fontos kiemelni, hogy a rabszolga által végzett cselekmények a praetori jog szerint már nem csak jogosíthatták, de kötelezheték is a gazdájukat, legtöbb esetben a peculium, mint vagyoni közvetítő útján és erejéig.

feltételezés, hogy a mesterséges intelligencia által hozott döntések esetleg ez alá tartoznak: a tanulmány célja, hogy ezt alátámassza vagy kizárja.

2. A szabályozás lehetséges céljai

A mesterséges intelligencia által vezérelt egységek jogi szabályozásának céljai sokrétűek lehetnek. A nyilvánvaló célok között szerepelnek társadalmilag jelentős célok, mint a munkaerőpiac befolyásolása roboti eszközökkel elvégezhető munkák által, ennek támogatása vagy éppen korlátozása; szociális megfontolások, mint a munkaerőpiacról így kiesett polgárok foglalkoztatási kérdései; adózási kérdések, mint pl. annak megfontolása, hogy a munkát nem csak az ember által kifejtett tevékenységként adóztatja az állam, hanem módot talál a roboti munkavégzés adótárgyként való szabályozására is. (Ennek különös jelentősége lehet akkor, amikor a munkára kivetett adók volumene, s ezáltal az állami mozgástér éppen azért csökken, mert az eddig adóztatható tárgy: a munkavégzés fogalma alá nem eső roboti munkavégzés kiváltja az adóztatható tevékenységet.)

A mesterséges intelligencia által vezérelt egységek egyben termékek is, részben fizikai valóságukban, más részben pedig az azokat vezérlő MI tudata, mint döntéshozó által is. E körben a szabályozás egyik célterülete lehet az ipar, amelyre standardokat kell majd megállapítani. Ezek nyilvánvalóan termékbiztonságot is jelentenek persze a másik oldalról is. A szabályozás ezt kiegészítő célja pedig a fogyasztók védelme, amely két szabályozási cél nyilvánvalóan összefügg. Meggyőződésem, hogy a kurrens európai és világszintű trendekkel összhangban a fogyasztói érdekek védelme, az emberi érdek prioritást kell élvezzen.⁹

3. Cselekmény, nem magatartás

Ennek különös jelentőséget az kölcsönöz, hogy ezek a nem ember által vezérelt egységek *cselekményeket* fognak végezni. A terminológiát jelentősnek tartom: *nem magatartást tanúsítanak*, hanem *roboti cselekményeket végeznek*. E cselekmények számtalan célra irányulhatnak, kiváltva az ott megjelenő emberi magatartást. Mégis, értelmezésemben a mesterséges entitás ilyen aktusai nem érhetik el az emberi magatartás szintjét, mert hiányzik az azt átfogó tudatállapot. Bár a mai programozás – a tapasztalati öntanulás, a neurális hálózatok kapcsolódása révén – messze meghaladta a lineáris programozás kereteit, az AI autonómiája és az ember – felelősséggel együtt járó – szabad akarata közé nem tehető egyenlőségjel. Véleményem szerint a roboti autonóm egység által kezdeményezett tevényt végső soron mindig kényszer – mégpedig a program keretei által behatárolt kényszer – alatt tett cselekménynek kell tekinteni. Persze az emberi magatartás is behatárolt, normák által kötött, de amíg az embernek szabadságában áll azokkal ellentétben cselekedni, felvállalva a jogi következményeket, addig a mesterséges intelligencia számára ezt a szabadságot álláspontom szerint nem szabad megadni.¹⁰ Csak bízni tudok abban, hogy technikailag sem lesz adott ez a lehetőség, de hogy jogilag szigorúan gátat kell annak szabni, az egyértelmű álláspontom.

⁹ Egyetértőleg utalok a Klein Tamás által képviselt szélesebb álláspontra, amely szerint kevésbé robotjogot, mintsem emberjogot kell a területen alkotni, másképpen, a mesterséges intelligencia által felvetett jogkérdések prioritása is a humán jólét kell legyen. Ld. így: Klein Tamás: *Homunculum regulare necesse est*, Jogtudományi Közöny 2018/9. 380-391, 391.

¹⁰ Utalok arra a korábban kifejtett, némiképp dramatizált álláspontomra, hogy az önvezető autó mesterséges intelligenciája akkor éri majd el az ember intelligenciájának a szintjét, ha szerelmi bánatában neki tudja vezetni magát a falnak. V.ö.: Udvary Sándor: *Az önvezető járművek egyes technikafüggő szabályozási kérdései*, in: Gellén Klára: *Jog, innováció, versenyképesség*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 75-88, (a továbbiakban: Udvary, i.m. 2017) 83.

Ezek a cselekmények, amelyeket a robotok értünk, adott esetben velünk szemben végezni fognak belehelyezhetők, sőt belehelyezendők a mai jogszabályi keretek közé. Ezek – a magánjogon belül gondolkodva – vagy kontraktuális cselekmények egy szerződés teljesítése érdekében, vagy pedig non-kontraktuális (deliktuális?) cselekmények. A cselekmények minősítésének megítélése függhet attól, hogy milyen státuszban álló aktorok között van jogviszony.¹¹ A kutatás jelen fázisában az alább azonosított típus-viszonyok lehetnek *elsősorban B2B viszonyok*, amelyeknél a vizsgálandó jogviszony két üzleti szereplő között áll fenn. Kereskedelmi törvény híján általában a Ptk. szabályai irányadók ilyenkor, az adott cselekménytől függően speciális jogszabályi rendelkezésekkel együtt. A cselekmények *másik csoportját a B2C*, a vállalkozó által a fogyasztó javára végzett tevékenység képezheti, amikor a polgári jogi szabályok az európai és magyar fogyasztóvédelmi szabályokkal együtt alkalmazandók. Az alapesetben ilyenkor a vállalkozó tevékenységét segítheti az MI, ezért ennek értékelése a feladat, de nem elképzelhetetlen a fordítottja sem, a C2B jogviszony, amikor a szerződő fogyasztó magatartását váltja ki a roboti cselekmény. Harmadikként vizsgálni kell a P2P és a P2B¹² jogviszonyokat, amikor is a polgári jogalany mesterséges intelligencia közbevetésével végez más személy vagy üzlet javára/kárára tevékenységet. A privilegizált jogalany hiányában ilyenkor is a polgári jog általános szabályai kormányozzák a jogügyletet.

3.1. B2B viszony roboti cselekményekkel

A fentebb utalt cselekmények joghatást sokszor B2B, fogyasztói jogviszonyon kívül (mint pl. egy raktárkörnyezetben végzett csomagolási tevékenység, ami csak közvetve vetheti fel a fogyasztói szerződés teljesítésének a kérdését) váltanak ki, vagy éppen adott esetben egy üzleti folyamaton¹³ belül helyezkednek el, valamilyen részfeladat emberi ellátását kiváltva. Még ekkor is érintett lehet ember ezekben a cselekményekben, akár mint célmeghatározó,¹⁴ általános parancsadó, akár mint elszenvedője a roboti cselekményeknek. Utóbbira példaként: az adott raktárhelyiség emberi felügyelője, akinek fizikai sérülést okoz egy hibás roboti egység – a jogviszony ilyenkor nem fogyasztói jellegű, hanem a munkajog hatálya alá eső kérdés, függetlenül attól, hogy a kárt gép és nem ember okozta. Ha a gép a munkáltató érdekében működik az adott helyzetben, akkor – csakúgy, mint egy hibásan működő lapfűrész által levágott ujj – a mesterséges intelligencia közbeiktatásával végzett gépi cselekmények ugyanúgy a munkáltatói érdekkörbe, így felelősségbe esnek.¹⁵

Vizsgálandó az általános célmeghatározás kérdésköre. Ahogy arra fentebb utaltunk, ez humán döntés kell maradjon. Ugyanakkor épp az ember tudja a kötelezettségeit megsérteni pl. *ultra vires*¹⁶ utasítással, magatartással. Az egyértelműnek tűnik, hogy az adott vállalkozás

¹¹ A kategorizálás során mindig az első helyen álló személynél feltételezem a roboti közreműködő cselekmények megtételét.

¹² Person to Person ill. Person to Business

¹³ A B2B jogviszonyok, amelyek online platformok közbejöttével köttetnek meg, vagy a szolgáltatás és ellenszolgáltatás teljesítése valósul meg közvetítői platformokon keresztül az üzleti felhasználók tekintetében is többlet kockázattal járnak. Ezek a platformok jó eséllyel alkalmaznak MI-t is. A problémáról ld. Klein Tamás: Az üzleti felhasználók tekintetében biztosítandó szerződési feltételek tisztességessége és átláthatósága, In. Klein Tamás—Tóth András (szerk.): *Technológiai jog – Robotjog – Cyberjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018.

¹⁴ Természetesen, ha a jogsértést éppen a cél törvénytelen meghatározása jelenti, ha az adekvát okság arra vezethető vissza, a felelősség ott nyugszik.

¹⁵ A példán keresztül érzékeltethető az is, hogy a közbeeső gépi egységnek jogalanyiságot adni újabb – bár természetesen nem megoldhatatlan – problémákat vetne fel: amíg a „buta” gép hibája betudandó a munkáltatónak, addig egy önálló jogalanyként elismert mesterséges intelligencia „maga” lenne felelős egy hibáért. Természetesen erre vannak működő jogi megoldások (mint a munkáltató érdekében működő alvállalkozó polgári jogi felelőssége részben a munkáltató felé – aki a saját munkavállalójának felel –, részben polgári jogi követelés, pl. sérelemdíj iránt a károsult felé közvetlenül). Ugyanakkor amíg a mesterséges intelligencia jogalanyiságát nem vágjuk el attól, akinek érdekében működik, addig a viszony is egyszerűbb marad.

¹⁶ Sárközy utal arra, hogy az ultra vires tan általában nem érvényesül, hiszen a jogképesség abszolút a jogi személyek tekintetében is. Ugyanakkor nem is ismeretlen a társasházak sajátos helyzete miatt, ahol viszont szűk körben érvényesül. Épp

tevékenységi körébe tartozó cselekményekre adott utasítás és azok végrehajtása – az emberi közreműködőhöz hasonlóan – a társaságnak számítandó be: a mesterséges intelligencia önálló jogalanyiségének elismeréséig még közvetítő szabály sem kell, hiszen az egységeket irányító MI a vállalkozás vagyonaiba tartozó elemként fogható fel, amely cselekményeivel kizárólag a vállalkozásnak hajt hasznot, teremt kötelezettséget. Ha a cselekmény (az arra való utasítás) azonban kívül esik a tevékenységi körön, előfordulhatott a korábban hatályban volt Ptk. 6:541. §-a alapján, hogy azért vezető tisztségviselőként önálló felelősséggel tartozott a társaság képviselője. A szabály ugyan hatályon kívül került, s jelenleg a Ptk. 3:24. §-a a korábbi állapot szerint a jogi személy felelősségét – szándékosság esetén a vezető tisztségviselővel egyetemlegesen – írja elő, de bizonyos ideig alkalmazásra került, volt példa ilyenre.¹⁷ Talán éppen ennek a szabálynak a bukása kell ahhoz, hogy *per analogiam* ráébresszen minket arra: ha még a vezető tisztségviselő nyilvánvaló jogellenes aktusáért sem korlátozandó az őt alkalmazó jogi személy felelőssége,¹⁸ akkor milyen kényszerítő ok hozható fel egy jogalanyiségában el nem ismert (ismerendő) gépi entitás által hozott döntés, az alapján végzendő cselekmény önállóságának elismerésére? Mindeddig ilyen kényszerítő okot nem látunk...

3.2. B2C viszony roboti cselekményekkel

Máskor az egységek közvetlen kontaktusban állnak a fogyasztókkal – velünk, emberekkel –, pl. pincér-robot, ápoló-robot és más szolgáltatást ellátó robot, ahol viszont egyértelmű a fogyasztóvédelmi szabályok érvényesülése. Ha ugyanis fordítva tennénk fel, az abszurd eredményre vezetne: a mai fogyasztóvédelmi szabályok a vállalkozás által nyújtott terméket vagy szolgáltatást azért vonja e speciális rezsim alá, hogy a szolgáltatás (termék) vevőjét védje. Ez a szempont nem változik meg akkor sem, ha a terméket, szolgáltatást nem emberi, hanem mesterséges intelligencia által meghozott döntéseken alapuló cselekmények eredményezik akár közvetve, akár közvetlen módon. Mivel a fogyasztó áll a védelem középpontjában,¹⁹ számára az eredmény a jelentős, és végső soron irreleváns,²⁰ hogy a vállalkozó részéről milyen személyek vagy éppen *non-personae* egységek végezték el a teljesítést. A fogyasztó védelme szempontjából tehát a vállalkozás felelősségi ernyője alatt közbeiktatható alvállalkozó, munkavállaló, akár gépi cselekvés, ezen belül mesterséges intelligencia vezérelte cselekvés is, jogi szempontból azonban kizárólag a vállalkozó köteleme jelentős ebben a körben. Nyilvánvaló, hogy a vállalkozó érdekkörébe eső, belső működése szempontjából különböző scenáriók jelentkehetnek, kifelé azonban ez nem vezethet eltérő eredményre álláspontom szerint.

3.3. P2P vagy P2B viszony roboti cselekményekkel

További eshetőség, amikor a mesterséges intelligencia nem vállalkozás érdekében működik. A dedikált autonóm rendszerek, különösen is pl. az önvezető autók ilyenek,²¹ ekkor a

ezért a teljes kizárása sem lehetséges. Ld.: Sárközy Tamás: Jogképesség – személyiség – jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében, PJK, 2000/4., 3-9. o.

¹⁷ A már hatályon kívül került szabály értelmezéséről ld.: Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének lehulló lepléről (gondolatok a Ptk. 6:541. §-ának értelmezéséhez), *Magyar Jog* 2015/9. 506-513.

¹⁸ Épp egy ilyen korlátozó értelmezési lehetőség volt a jogszabály eliminálásának egyik oka.

¹⁹ Ld. Osztovits András: A fogyasztó fogalma a magyar magánjogban << [<< https://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267>>](https://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267)

²⁰ Kivéve adatvédelmi szempontból az automatizált döntéshozatal kérdését, amelyre lentebb kitérünk.

²¹ Bár a megosztott használati (központi tulajdonlási) modell esetén elképzelhető, hogy azok egy üzemeltető társaság tulajdonában állva a használóval maguk is szerződésben állnak. A velük találkozó harmadik személyek tehát nem az épp aktuális használó, hanem a központi üzemben tartó felé fordulhatnak, aki a saját ügyfelei felé fogyasztói jogviszonyban áll, kifelé viszont az általános polgári jog mezőjében tevékenykedik. Ld. Udvary (2020) i.m. (2. l.), 239-256, 254-255.

magánszemély tulajdonos, üzemeltető érdekében működik az MI, számára fejt ki az a pozitív hatásokat. Ha az előnyök ott jelentkeznek, a hátrányok sem hátrítandók máshová. P2P vagy P2B viszony esetén az MI vezérelte cselekmények – mindaddig, amíg a működés a tulajdonos, üzembentartó érdekében zajlik²² – a tulajdonos felé keletkeztetnek jogot, de kötelezettséget is. Ha kontraktuális keretben zajlik a roboti cselekmény, mindaddig, amíg a „robot-rabszolga” *ad absurdum* önként nem vállalkozhat a szomszéd gyermekének iskolába való elszállítására, az általános parancsadásra jogosult tulajdonos az, aki erre vállalkozik. Az ő érdekében eljáró autonóm jármű az ő általános parancsai alapján végzi el a szerződés teljesítéséhez szükséges cselekményeket. Itt ismét utalunk arra, hogy az MI ehhez az általános parancshoz kötött kell legyen, számára annak megszegése technikai és jogi képtelenség. Ahogy máshol utaltunk a cselekvési szabadságra,²³ az legfeljebb az általános parancson belüli rész-cselekmények tekintetében illetheti meg az autonóm egységet. Amennyiben ugyanis az általános parancsnak sem köteles engedelmessé válni az egység – eltekintve attól a szélsőséges esettől, hogy bizonyos paraméterek bekövetkezése esetén megállapítja a teljesíthetlenséget és leáll –, akkor a technika átlépett az akarat elhatározásának filozófiai kapuján. Ugyanígy, ha maga határozza meg az általános célját külső parancs nélkül, akkor immár valóban nem cselekvést végezne, hanem valódi akaratelhatározást tenne – ennek támogatása már nem elképzelhető e sorok írójának számára. A tulajdonos parancsának keretei között eljáró roboti egység viszont nem saját előnyére végzi tevékenységét, sőt egyáltalán nem előny reményében, egyszerűen nincsen olyan lehetősége, amely alapján megszeghetné azt. E cselekvések ezért ismét könnyedén tekinthetők az általános parancsot adó érdekkörébe eső, neki beszámítandó cselekvésnek. A szerződés megszegése esetén álláspontom szerint nem hivatkozhat arra a másik szerződő féllel szemben, hogy az arra vezető cselekmények nem az ő magatartásának eredményei, még akkor sem, ha egyébként pl. az autonóm jármű kétségtelenül vezérlési hibában szenvedett. A vezérlési hiba ugyanis abban a kontextusban jelentős, hogy a tulajdonos és a gyártó között fennálló fogyasztói jogviszonyban a gyártó teljesítette-e a kötelemét. A gyártó azonban maga nem lépett szerződésbe a harmadik személlyel, így ebben a körben a harmadik személlyel szemben ő nem felelős.²⁴

Ha nem a gyártó, akkor a tulajdonos felelőssége áll fenn azzal a kérdéssel, hogy a non-humán ágensre hárítható-e abból a felelősségből. Lentebb utalunk arra a már kifejtett és mások által is támogatott álláspontunkra, hogy ez csak jogalanyiség megadása esetén lenne lehetséges, ami azonban számomra nem támogatható. Az egyetlen potenciális áthidaló megoldásnak a felelősségbiztosítás tűnik.

4. A felelősségbiztosítás lehetősége

²² Ismeretes mindazonáltal olyan sajnálatos példa, amikor egy robot porszívó üzemszerű működése során mintegy mellel a felhasználó lakásáról képfelvételeket és más adatokat küldött a gyártó felé. <<<https://www.nytimes.com/2017/07/25/technology/roomba-irobot-data-privacy.html>>> Ez önmagában még a B2C jogviszonyban egy adatvédelmi visszaélés. Egy ilyen gép szomszédnak való kölcsönadása esetén viszont már vizsgálható lehet, hogy a gép egyszerű meghibásodása miatt a felelősség a tulajdonos-kölcsönadónál jelentkezhet, míg ezért a nem üzemszerű működésért (amiről nem is feltétlenül tud, s nem is az ő érdekében áll), nem ő tehető felelősé.

²³ Udvarny Sándor: Az önvezető gépjárművek egyes technikafüggő szabályozási kérdései, in: Gellén Klára (szerk.): *Jog, innováció, versenyképesség*, Budapest, Wolters Kluwer, 2017., 75-88, 83.

²⁴ Eltekintve a termékfelelősség lehetőségétől, vö. a [Ptk. LXXII. fejezetével 1993. X. törvénnyel](#), amely a gyártó felelősségét kár, a termék hibája és a kettő közötti okozati összefüggés bizonyítását követően előírja bizonyos károkra. Ugyanakkor azt korábban kifejtettük, hogy a termékfelelősség alkalmazását problematikusnak véljük az olyan termékek esetén, amelyeknél az ingó dolog rendeltetésszerű használatához szellemi tulajdon használata is elengedhetetlen. Az AI által vezérelt egységeknél pedig ez a helyzet: a termék fizikai megjelenése az azt vezérlő program nélkül elégtelen a működtetéshez. Ld. Udvarny (2020) i.m. (2. l.) 239-256, 250-251. [A termékfelelősséget egyébként Pusztahelyi sem tárgyalja a várható felelősségi alakzatok között. Ld.: Pusztahelyi Réka: A veszélyes üzemi felelősség tényállása a mesterséges intelligencia fejlődésének tükrében, in: Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában, Magánjogot Oktatók Egyesülete, Miskolc 2020, 61-74.](#)

Az Európai Parlamentnek a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról szóló 2015/2103(INL) állásfoglalása²⁵ érinti ezt a témakört, s véleményünk szerint is az egyik a leghamarabb bevezethető rendszer a mesterséges intelligencia által vezérelt robotokhoz kapcsolt kötelező felelősségbiztosítás rendje. A „krfb.”, mint kötelező robot felelősségbiztosítás a gyártót vagy az üzemben tartót terhelné, viszont – nyilvánvalóan bizonyos a biztosítók által vállalt határokon belül – helytállna a robot által okozott kárért, legyen az oksági összefüggésben a robot hardverének elromlásával, vagy – ami az újszerű kérdés – a robotot irányító szoftver hibás működésével.

A magunk részéről prudens, bár talán távlatában korlátozó megjegyzésnek tartjuk, hogy „a közúti közlekedés biztosítási rendszerétől eltérően, ahol a biztosítás az emberi cselekedetekre és hibákra *is* kiterjed, a robotikára vonatkozó biztosítási rendszernek a láncolat összes lehetséges felelősségi körét figyelembe kell vennie”. (57. pont, kiemelés tőlünk, US) A potenciális korlátozás a kiemelt „*is*”-ben rejlik. A gépjármű analógiájával élve azt egységnek kell tekinteni a biztosítási szempontból, ahol is a gép elromlása ugyanúgy kiváltja a biztosítási eseményt, mint az emberi pl. vezetési hiba. *Per analogiam*, a gépjármű a hardver, a sofőr a szoftver... A roboti egységeknél a hardver és a szoftver nem válik el a külső szemlélőnek; hibát okozhat a hardver (vagyis a robot fizikai megjelenése, teste) önmagában, annak saját hibája (pl. törése) miatt, s okozhat a szoftver is, leginkább a test hibás, nem rendeltetésszerű irányítása képében.²⁶ Meglátásunk szerint a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás (kgfb.) analógiát nem lenne helyes korlátozni, az nem bővebb felelősségi kört fed le, mint a krfb. Az irányító tudat hibáját mindkét biztosítási formának át kellene fognia, ez szükséges a teljes oksági spektrum lefedéséhez. Az EP állásfoglalás mondatának másik fele – helyesen – ebbe az irányba mutat.

Ugyanakkor itt nem zárulhat le a gondolkodás, s nem intézhető el a kérdés pusztán azzal, hogy a felelősségbiztosítási séma minden jogi kérdést megold majd. Egyik oldalról a felelősségbiztosításnak is van felső határa, amelyet meghaladó kártérítési követelés esetén továbbra is biztos tudatában kell lennünk a felelősségi viszonyoknak. Másrészt a felelősségbiztosító regressz-igényével ez a leegyszerűsítő nézet nem számol: vajon a biztosító egy mesterséges intelligencia által vezérelt roboti cselekmény miatti megtérítési igényt nem kíván majd maga érvényesíteni a felelősön? Nem számol azzal az egyszerű lehetőséggel sem az, aki ezt egyedül üdvözítő megoldásnak tekinti, ha az MI vezérelte robotokat alkalmazó kötelezett *nem fizeti meg a kötelező felelősségbiztosítást*. Nyilván, egy időhatárt követően ilyenkor a tevékenység korlátozását érheti el a szabályozó állam, hogy a jövőben ne legyen biztosítatlan roboti cselekmény. De mi a helyzet az addig bekövetkezett, esetleges jogsértő cselekményekért viselt felelősséggel? Ezekre a fenti gondolatmenetem szerint kell megoldást találnia a jogalkotónak.

A felelősségbiztosítási modellben egyedül bízók nézetei tehát pusztán elodázzák a gondolkodást és a biztosító jogi kockázatává teszik a fennálló jogban a megoldás megtalálását. Ez persze lehetséges, csak érthető módon megdrágítja a felelősségbiztosítást, hiszen a biztosítónak ezeket a jelentős jogi kockázatokat is be kell áraznia. Emiatt nézetünk szerint biztosítási modell nem oldja meg huszárvágás-szerűen a fentebb említett jogi kérdéseket, hanem a bizonytalan jövőbe tolja azok átgondolását. Ezzel együtt a megfelelő irányba tett lépésként tekintünk rá, mert a mesterséges intelligencia-vezérelte egységek piacra való bevezetését nagyban segíti az igényérvényesítés ilyen módon való megkönnyítése, valamint a

²⁵ <<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+XML+V0//EN>>> (letöltés ideje: 2018. november 20.) (a továbbiakban: EP állásfoglalás)

²⁶ Ilyen hibának minősül az a kevésbé látványos eset is, amikor a szoftverhiba miatt nem akciót végez a robot, hanem tétlen: mulaszt. Pl. nem ismeri fel a célszemélyt és nem végzi el a megfelelő cselekményt.

potenciális károsultak számára egyszerűbb (bár végső soron összegében korlátozott) áthidaló megoldást jelent.

5. A mesterséges intelligencia, mint potenciális adatvédelmi jogsértő

A mesterséges intelligencia²⁷ működésének lényege, hogy a külvilágból adatokat gyűjtve a programozásának megfelelő módon reakciót mutat azokra. A reakciók megnyilvánulhatnak a virtuális világban vagy a külvilágban, attól függően, hogy milyen egységeket vezérel az adott MI. Bár a virtuális világban megnyilvánuló reakciók is jelentős jogkövetkezményekkel járhatnak,²⁸ figyelmünket most a külvilágban megnyilvánuló reakciókra irányítjuk.

Az MI által vezérelt egység az azt irányító mesterséges akarattól parancsot kap. A parancs alapja az az adatfeldolgozás, amelynek során az MI észleli a külvilági ingereket, amelyek alapján – előre programozott vagy öntanulással elsajátított – autonóm döntést hoz, amelyet parancsként formál meg az általa irányított egység számára. Az egység a parancsot végrehajtja,²⁹ amelynek eredményeképpen a külvilágban objektív változás következik be. Ez lehet egy beteg felemelése, vagy egy komplett közlekedési rendszer működtetésének részcselekményei, bármi, amire az MI és az általa vezérelt egységek használhatók. A lényege a folyamatnak az MI adatgyűjtése, annak alapján autonóm döntése és az ebből formált parancs kiadása után a (roboti) cselekvés. Ennek a cselekvésnek a polgári jogi értékeléséről fentebb alapozó megjegyzéseket tettünk. A kérdés immár, hogy a polgári jogi megfontolásokat befolyásolja-e az adatvédelmi jog?

5.1. Az automatizált döntéshozatal kapcsolódása a polgári joghoz

A GDPR³⁰ 22. cikke az egyedi ügyekben való automatizált döntéshozatalról rendelkezik, beleértve a profilalkotást is. A cikk (1) bekezdése szerint: „Az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené.”³¹ A GDPR tárgyi hatálya a személyes adatok automatizált vagy egy nyilvántartási rendszer részét képező nem automatizált kezelésére vonatkozik, erre nézve ír elő adatvédelmi szabályokat.

A kérdés immár, hogy a fentebbi eszmefuttatásunk keretében hogyan kell értenünk a GDPR idézett szabályát. Korlátozza a magánjogi értékelésünket? Lehetővé teszi az egyébként polgári

²⁷ A mesterséges intelligenciának (...) olyan mesterségesen létrehozott gépi rendszeren futó program keretei között érvényesülő, nem emberi tudat által megnyilvánuló intelligenciát nevezünk, amelynek célja, hogy olyan rendszereket működtessen, amelyek önálló, emberi közrehatástól független döntésre képesek, és ezáltal képesek kiváltani az egyes munkafolyamatok emberi elemeit. " A fogalom a fentebbi munkánk alapján tovább általánosítható, de egyebekben azt elfogadjuk. Ld.: Klein Tamás: Robotjog, In. Klein Tamás – Tóth András (szerk.): *Technológia jog - Robotjog - Cyberjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 184.

²⁸ Elegendő egy elektronikus értékpapír vételére vonatkozó tőzsdei megbízásra gondolni. További nem elhanyagolható kérdésként merül fel az MI által felhasznált személyhez köthető adatok tárolási problémája, amely szinte kivétel nélkül felhőszolgáltatás útján valósul meg. Ld. erről részletesen: Klein Tamás: A felhőszolgáltatások egyes jogi kérdései – különös tekintettel az Európai Unió szabályozására, In. Klein Tamás (szerk.): *Tanulmányok a technológia- és cyberjog néhány aktuális kérdéséről*, továbbá Klein Tamás: A felhőszolgáltatások egyes adatvédelmi jogi szabályai, In. Klein Tamás – Tóth András (szerk.): *Technológia jog - Robotjog - Cyberjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 68-84.

²⁹ Elképzelhető, hogy maga az egység is rendelkezik korlátozott vagy teljes autonómiával (vagyis maga szinguláris MI), amely esetben a döntést viszont az egység szintjén születik meg. Ez az érvelésünket nem befolyásolja.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), a továbbiakban az angol elnevezés alapján: GDPR.

³¹ A további bekezdések kivételt tartalmaznak a tilalom alól, valamint a kivételes engedélyezéshez kötnek többlet-garanciákat.

jogilag értékelhető viszonyokat? Vagy éppen egyáltalán nem vonatkozik azokra? A válaszhoz álláspontom szerint el kell választani a két területet. A GDPR tárgyi hatálya – korlátozott. A GDPR és a nemzeti adatvédelmi rezsimek nem a jogforrási piramis csúcsa, nem alkotmánya, még csak nem is magánjogi kódexe a jogrendszerünknek – ennek egyértelmű kijelentése kizárólag azért szükséges, mert egy információs társadalomban könnyű abba a csapdába esni, hogy minden eseményt egyben információs tranzakcióként (is) kezelünk, ami viszont magával hozná azt, hogy az adatvédelmi rendelkezéseket omnipotenssé tesszük. Ez a nézet messziről elkerülendő már csak az adatvédelmi szabályok, a GDPR tárgyi hatályának korlátozottsága miatt is.³²

Ugyanakkor azt pl. nehéz tagadni, hogy az adatvédelmi szabályoknak sok esetben van polgári jogi kihatása, amelyek közül legszembetűnőbb talán a Ptk. 2:43. § e) pontjában nevesített személyiségi jog: a személyes adatok védelméhez való jog. Csakhogy! helytelen volna azt gondolni álláspontom szerint, hogy a személyes adatok védelméhez való jog személyiségi jogi nevesítése a magánjog területének elfoglalását jelentené. Valójában ez – a szellemi tulajdonhoz hasonló módon – egy utaló szabály arra nézve, hogy a személyes adatok védelméhez való jog megsértésének polgári jogi szankcióinak alkalmazásához milyen a speciális rendelkezésekben meghatározott jogszabálysértést kell igazolni. Másképpen megfogalmazva: a személyes adatok védelméhez való jog megsértése esetén a speciális szabályokban érvényesülő szankciók alkalmazásra kerülnek; ha pedig ezekhez a jogsértésekhez polgári jogi szankciót kívánunk fűzni, akkor a jogsértés fogalmi tartalmát azokból a különös szabályokból kell deriválnunk (és nem a polgári ügyben eljáró bírónak kell az amerikai *privacy* módjára a személyiség fogalmából kibontania).³³ A magánjogi szankciók tehát eshetőlegesen érvényesülnek az adatvédelem közjogban előírt szabályai mellett, a vélt jogsérelmet szenvedett választása és igénye, keresete alapján, ahol is a jogsértés tartalmi oldalát az adatvédelmi szabályok alapján kell vizsgálni, a szankció alkalmazhatóságáról és milyenségéről pedig a polgári jog rendelkezik. Ezzel együtt az érintetti adatvédelmi jogérvényesítés előtt is megnyílt a bírói út: az adatvédelmi jogosultságok, pl. hozzáférés, helyesbítés stb. joga a bíróság előtt közvetlenül érvényesíthető.

5.2. Az MI által vezérelt cselekmények nem egyedi automatizált döntések

E bevezetés alapján az a nézetünk, hogy a GDPR automatizált döntéshozatalra vonatkozó rendelkezései nem értelmezhetők az általunk fentebb elemzett polgári jogi keretekben. Egyrészt azért, mert a GDPR tárgyi hatálya nem terjed ki a magánjogra az előbb említett szűk, személyiségi jogi kereten túlra. Bizonytalán nem érinti a kötelek létrejöttének, teljesítésének szabályait, az ott igénybe vehető eszközök milyenségét és e cselekmények beszámítását. De még ha *ad absurdum* el is fogadnánk azt a pozíciót, amely szerint a GDPR illetve a magyar adatvédelmi jog alapján kellene megítélnünk azt az esetkört, amikor egy autonóm non-humán, mesterséges intelligencia automatizált döntése a külvilágban megjelenő, jogilag jelentős

³² Az adatok kezelése a legtöbbször járulékos tevékenységként jelenik meg. Nem azért teszünk valamit, például nem azért fejlesztünk önvezető járművet, hogy személyes adatokat kezeljünk ennek révén, hanem azért kezelünk személyes adatokat, hogy a projekt sikeres legyen. Következésképpen egy ilyen kontextusban a hangsúly a rendszertani összeillesztésen, és nem az adatkezelésre vonatkozó szabályok elsődlegességén van. Az észrevételért köszönet illeti Dr. Szabó Endrét.

³³ „Az adatokat azért kell védeni, mert ezzel az adatokkal leírható személyiséget, az adatalanyt részesíti védelemben a jogrendszer. A személyiséget, amit civilizált helyeken önmagáért való, immanens értéknek ismer el a társadalmi közgondolkodás. Ennyiben az amerikai *privacy* felfogás és az európai adatvédelmi rezsimek nem is áll olyan távol egymástól. A nagy különbség a jog érvényesülésének mikéntjében van. Az amerikai *privacy* gondolatban ugyanis egy passzív, nemtevéssel is érvényesülő személyiségi jog lappang. Ez egy abszolút szerkezetű jog; a *privacy* alanya a jogosult, akinek nincs aktív teendője a jogérvényesülés érdekében; vele szemben mindenki más tartózkodásra kötelezett. Az európai adatvédelmet azonban 1983 óta elurulta az információs önrendelkezési jogra épülő, aktív, cselekvő jogosulti magatartást feltételező interpretáció. A GDPR egyébként éppen visszavett ennek a dominanciájából az adatfeldolgozó felelősségének megerősítésével.” A megjegyzésért Balogh Zsolt György lektor illeti köszönet.

kihatással bír – mint ahogy nem fogadjuk el azt –, a GDPR fentebb idézett 22. cikkének értelmezése akkor is akadályozná, hogy polgári jogi jelentőséget tulajdonítsunk a szabálynak.

A GDPR 22. cikk (1) bekezdése – kivételekkel – azt a jogot garantálja az érintett számára, hogy „ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené”. A kérdés, hogy „döntés”³⁴ alatt értjük-e azt az esetet, amikor az autonóm mesterséges intelligencia a befogadott adatok alapján reagál a külvilágra és gépi akaratot formál, majd perifériái³⁵ útján cselekszik. A GDPR (71) preambulumbekzdése némi magyarázattal szolgál a jogszabálysöveg előrevetítésén túl, példaként említve a tiltott esetekre az „online hitelkérelem automatikus elutasítása vagy emberi beavatkozás nélkül folytatott online munkaerő-toborzás” eseteit. A példaként említett két esetből inkább az tűnik ki, mintha valamilyen írásban is megnyilvánuló határozat-szerű eredménye lenne az automatizált döntésnek – személyre szabott, más ügyétől jól elkülöníthető mérlegelésről van szó – amely ellen egyébként még a megengedett kivételek esetén is biztosítani kell bizonyos jogorvoslati eszközöket [v.ö.: GDPR 22. cikk (3) bekezdés]. Az a tág értelmezés azonban nem érhető ebbe a fogalomba – véleményem szerint –, amely szerint a külvilágban megjelenő cselekményben (pl. az önvezető autó jobbra vagy balra kanyarodik) objektíválódó döntés is a fogalom értelmezési körébe lenne vonható.

5.3. Polgári jogi aggályok arra az esetre, ha a gépi tevékenységet az automatizált döntés alá értjük

Ha előző érvelésemet nem fogadjuk el, s a gépi intelligencia által hozott, a külvilágban cselekményként objektíválódó döntéseket a GDPR 22. cikke alá tartozó döntésnek tekintjük, kötelmi jogi szempontból ez jelentős következményekkel járhat. A GDPR és a magyar adatvédelmi jog alapján elsősorban az adatvédelmi jogi szankciók alkalmazására kerül sor. Ugyanakkor ez érintheti az alapul fekvő kötelmet, annak létrejöttét, érvényességét is, a Ptk. 6:95. §-án keresztül. Amennyiben ugyanis jogszabályba ütközőnek találjuk ezt az eseményt, akkor az annak alapjául fekvő szerződés semmisségét gondosan kell vizsgálni.

Példával érzékeltetve: az önvezető autó az A és B pont közötti útján számtalan autonóm, automatizált³⁶ döntést hoz, amelynek során nem csak utasa személyes adatait kezeli,³⁷ de kamerái révén pl. az úton átkelő gyalogosokét is. Az autonóm jármű azért áll meg, mert egy arcképével is azonosítható³⁸ személy úton való átkelése (a programjából fakadó döntése miatt)

³⁴ Entscheidung, decision, décision a nyelvi variációk alapján.

³⁵ Periféria alatt értjük e körben mindazokat a gépi egységeket, amelyek a vezérlő parancsának engedelmeskedve a külvilágban objektíválódó cselekményeket tudnak végezni.

³⁶ Bár a döntés automatizált, de nem egyedi, személyre szabott, ami a GDPR 22. cikkének alkalmazása feltétele volna. Az automatizált „tömeges” döntés során az emberek sem különböznek a többi tereptárgytól, a program azokat az egyéb tereptárgyak felismeréséhez hasonlóan intelligens módon kezeli, de az ember, mint személy jellege az adatkezelés szempontjából lényegtelen. Az AI válasza nem az azonosított személytől függ, hanem a megtanult minták alapján állapítja meg, hogy emberről, közlekedési tábláról, szél által felkapott nejlonzacsokról van-e szó, és ehhez igazítja a döntéseit. Ez az érvelés a fentebbi érvelést erősíti, amely szerint a GDPR 22. cikke azért nem alkalmazható, mert a megszülető döntés tömeges, nem egyediesített, így nem esik a cikk hatálya alá.

³⁷ Aki a GDPR 22. cikk (2) bekezdés c) pontja alapján informált hozzájárulásával alávetetheti magát az ilyen döntéseknek.

³⁸ „Az adatkezelés a meghatározott – tehát azonosított vagy azonosítható – élő természetes személy adatainak kezelését, velük kapcsolatos műveletek végzését jelenti. Ha az autonóm jármű kamerája és egyéb szenzorai egy az úton átkelő gyalogos képét észlelik és akár rögzítik, azzal a gyalogos még nem válik azonosított személlyé. Az arckép – és egyéb biometrikus adat – alapján történő személyazonosításnak szükséges előfeltétele, hogy rendelkezésre álljon egy referencia adatbázis, ami további adatok segítségével valóban lehetővé teszi az észlelt gyalogos megszemélyesítését. Az ilyen esetek túlnyomó részében gyalogos nem azonosított személy, és a szenzorok általi észlelés nem minősül a GDPR hatálya alá eső adatkezelésnek.” Balogh Zsolt György lektori észrevételét figyelembe véve a magam részéről továbbra is azt hangsúlyoznám

arra készíti. Ez a személy adatkezelés alanyává³⁹ lett beleegyezése nélkül, ami a GDPR fenti szabálya alapján tilos, jogsértő, ami az autonóm jármű üzemeltetésére vonatkozó szerződést – az indokolhatatlanul túlzó, széles értelmezés miatt – jogellenessé, semmissé tehetné. Ha ilyen szélesre vonnánk a jogértelmezési mezőt, egy a fentebb érzékeltetett banális eset is alapvető kötelmi problémát tudna okozni a korábban elemzett eleve nem egyszerű jogértelmezési kérdésben. Már csak ezért sem tudom támogatni a GDPR 22. cikkének erre a szituációra való alkalmazását.

Persze ezt a jogkérdést az adatkezelés jogalapja felől is meg lehet közelíteni. A személyes adatok kezelésére vonatkozó szabályok megsértése egy szűkebb értelmezés szerint csak akkor vetné fel a szerződés érvényességének kérdését, ha eleve jogellenes célra irányulna, vagy az adatok kezelésére kizárólag jogellenes úton kerülhetne sor. A járulékos adatok⁴⁰ kezelése (hang és képfelvétel, más adat rögzítése) jogszerűnek tekinthető adott esetben több jogalapon is. Az egyik lehet a jogos érdek [GDPR 6. cikk (1) bekezdés f) pont], de felmerülhet a kutatási célú adatkezelésre vonatkozó kivétel a 89. cikk⁴¹ szerint – ami viszont nem oldja meg a kutatást követő éles üzemben felmerülő jogi aggályokat. Mindez azonban csak akkor merül fel, ha a GDPR 22. cikkét egyáltalán alkalmazhatónak tartjuk, de annak hátrányos hatásai elhárítása érdekében, annak szabályai körében próbáljuk orvosolni pl. a kötelmi jogi aggályokat. Ez az érvelés középen áll: a tömeges automatizált döntéseken keresztül is a GDPR 22. cikke alá vonja a mesterséges intelligencia vezérelte cselekmények alapjául szolgáló adatkezelést, de annak jogszerűtlenségét elháríthatónak tartja a GDPR által szabályozott kivételes szabály alapján, elhárítva ezzel azt az általunk felvetett aggályt, hogy az adatkezelés jogszerűtlensége egyben az alapul fekvő kötelelem érvényességét megdönthetné.

6. Konklúzió

Tanulmányunkban a már korábban általunk bevezetett fogalom, a non-humán ágensek által végzett cselekmények jogi minősítésére tettünk kísérletet. Elhatároltuk azt az emberi aktor magatartásától, érintve a jogalanyiság kérdését, amellyel a non-humán cselekvő nem rendelkezhet. Álláspontunkat, amely szerint a non-humán ágens cselekményeit ezért humán (vagy jogi személy) aktornak kell beszámítani, az egyes jogviszonyok áttekintésével illusztráltuk. Utaltunk a felelősségbiztosítás EU által javasolt megoldás helyességére, ugyanakkor elégtelenségére, mivel az nem oldja meg pl. a regresszigények során felmerülő kérdéseket, vagy a ténylegesen hiányzó felelősségbiztosítás esetén felmerülő problémákat. Végül egy konkrét jogszabály elemzésével vizsgáltuk, hogy a mesterséges intelligencia, mint *per definitionem* adatgyűjtő, adatkezelő egység döntései, amelyekből a vezérelt egységeken keresztül a külvilágban objektívuló cselekmények lesznek, adatvédelmi szempontból automatizált döntésnek minősülnek-e. Elsődleges álláspontunk szerint általában nem vonhatók ezek a döntések a GDPR 22. cikke hatálya alá, ugyanakkor hipotetikusán vizsgáltuk az

– amire a lektor is utalt –, hogy amennyiben azonosítható a személy, akkor a potenciális jogsértés már fennáll. Ld. még a 39. lj.-et.

³⁹ Egyes nézetek szerint nem alanya, csak tárgya ez a személy az adatviszonynak. A magam részéről azért kezelem adatalanyként, mert az azonosítási potenciál az állam vagy más szereplők részéről igenis fennáll. Az államnak pl. jelentős adatbázisa van a polgárok arcképéről a személyi igazolványokhoz kapcsolódó nyilvántartás alapján. Abban a pillanatban, hogy ezt a referencia adatbázist pl. bünyügyi adatbázisokkal kötjük össze, az azonosíthatóság valósággá válik. A problémával már 2012-ben foglalkozott Dorothy J. Glancy: Privacy in Autonomous Vehicles, 52 Santa Clara L. Review 1171, 1206-1216. Különösen figyelemre méltó a tömeges felderítéssel, megfigyeléssel kapcsolatos észrevétel.

⁴⁰ A hipotetikus példában az úton átkelő gyalogos arcképe, ott való tartózkodása stb.

⁴¹ A mesterséges intelligencia fejlesztése minősülhet tudományos kutatásnak, s a GDPR 89. cikke szerint a hozzáférés, a helyesbítés, az adatkezelés korlátozásához és a tiltakozáshoz való jog is korlátozható a kutatás érdekében. Ugyanakkor a teszt-fázis lezárultát követően ezek a kivételek már nem alkalmazhatók, így az üzemszerű működés során ez már nem érvényesülhet jogellenességet kizáró kivételként.

ellenkező esetet is, annak potenciális hátrányos kötelmi jogi következményeivel – az adatkezelési jogsértés megléte esetén az alapul fekvő szerződés semmisségének lehetőségével – együtt. Annak minden negatív következményével egy ilyen széles értelmezés is elképzelhető. Márpedig annak érdekében, hogy az innovatív eszközök elterjedhessenek, jogbiztonságra van szükség, jogbiztonságra egy ilyen alapvető kérdés tekintetében is. Ha az elsődleges álláspontunkban fentebb kifejtett érvelés – t.i. hogy a mesterséges intelligencia által működése során hozott, a külvilágban cselekményként objektíválódó döntései nem esnek a GDPR szerinti automatizált döntéshozatal fogalma alá – nem szolgálhatna alapul a kérdésnek a joggyakorlat szintjén való eldöntésére, az annak jele, hogy a jogalkotónak kell rendeznie ezt a kérdést azoknak a szerződéseknek a védelmében, amelyek felvethetik a roboti közreműködő által végzett cselekmények kérdését.

Rezümé

A tanulmány a nem emberi szereplők tevékenységének beszámításával, ezek joghatásaival foglalkozik. A cselekményeket osztályozza és sorra veszi, vizsgálja az előfeltételek meglétének kérdését, mint pl. jogalanyiség, amely tekintetében állást foglal az ellen. A szerző egy részkérdésként vizsgálja továbbá, hogy az automatizált döntésnek van-e már jogi kerete, s ha igen, az mennyiben alkalmazható azokra a jogviszonyokra, amelyeket non-humán ágensek cselekményei keletkeztetnek. Mivel a GDPR-nak vannak bizonyos szabályai az automatizált döntéshozatalra nézve, adná magát a feltételezés, hogy a mesterséges intelligencia által hozott döntések esetleg ez alá tartoznak: a tanulmány célja, hogy ezt alátámassza vagy kizárja.

Short bio

A szerző a KRE ÁJK tanszékvezető egyetemi docense, tudományos fokozatát 2007-ben szerezte meg az „Alkotmányos médiajog” c. könyvével. A polgári eljárásjogi kodifikációban igazságügyi miniszter által felkért szakértőként működött közre. Tanulmányutat tett az Egyesült Államokban, ahol a class action jogintézményét kutatta, e témában tartotta habilitációs előadását. Jelenlegi kutatási témája az önvezető autók, robotok, mesterséges intelligencia szabályozási és felelősségi kérdései.